
Reformes de l'Estat del benestar i desigualtat social

Sebastià Sarasa Urdiola

Introducció

És prou conegut que els canvis en l'estructura productiva i cultural del país estan bastint noves barreres entre grups i classes socials i han augmentat el risc d'exclusió social i de pobresa, que contribueix a una major polarització social. D'altra banda, l'anomenada *crisi de l'Estat del benestar* no ha suposat a Catalunya un descens dramàtic de la despesa social, però sí, una tendència cap a la seva reestructuració i contenció en els darrers anys. No sabem amb prou detall quins efectes concrets està tenint aquesta reestructuració de la política social sobre les oportunitats vitals i la qualitat de vida dels catalans, alguns indicadors, però, ens assenyalen que la política social d'avui no està sent un fre del tot eficaç contra l'augment de les desigualtats i que, fins i tot, aquesta política pot estar reforçant les tendències a la fragmentació social.

En la meva exposició oferiré una breu descripció i alguns interrogants sobre la manera com les reformes poden incidir en l'estructura de desigualtats catalana. Vull remarcar que la meva intenció no és obrir, en aquest Congrés Català de Sociologia, un debat polític, d'altra banda necessari en la societat catalana. Tampoc no pretenc fer una exposició exhaustiva de tots els estudis elaborats a Catalunya sobre aquest tema. El meu propòsit és només cridar l'atenció sobre la pertinença d'esmerçar més es-

forços en la investigació sociològica adreçada a estudiar les relacions entre l'estructura de la desigualtat i la política social. Unes relacions que, malgrat significatius avenços, són encara poc conegudes i no permeten contestar amb solidesa molts dels interrogants que plantejo.

Fragmentació social i desigualtats a Catalunya

Catalunya, com la resta d'Espanya, ha manifestat al llarg dels darrers anys la persistència de xifres d'atur de llarga durada i de precarietat de l'ocupació molt superiors a les de la resta de la Unió Europea. D'ençà dels anys vuitanta, les estratègies financeres i empresarials, i les polítiques públiques, comptant de vegades amb l'aquiescència dels sindicats, han contribuït a fragmentar l'estructura ocupacional amb situacions diferents pel que fa al grau d'estabilitat-precarietat del lloc de treball, als nivells de retribució i de prestigi desiguals i a la protecció social. El volum d'assalariats, sobretot en la indústria, decau amb un augment dels treballadors autònoms, i entre els primers s'ha produït una important esquerda entre els antics ocupats i els nous. L'atur afecta sobretot joves, dones i persones amb baixa qualificació laboral, i és en aquests grups socials on més abunda la inestabilitat laboral i uns ingressos insuficients.

D'altra banda, les esperances d'alguns teòrics que veuen aquesta situació com a transitòria, en la qual els qui ocupen el mercat més vulnerable acabaran per inserir-se en el mercat normal, no sembla acomplir-se, sinó que més aviat aquests treballadors tendeixen a perpetuar-se en la zona vulnerable d'exclusió.¹ Fa poc temps que s'han adoptat mesures per a incentivar la contractació indefinida, la qual cosa, juntament amb el cicle de creixement econòmic que recentment vivim, hauria de facilitar l'augment de l'ocupació estable. Les dades recents d'ocupació semblen confirmar aquesta previsió.² Significa, aquest canvi en les formes de contractació més estables, una reducció en els diferencials salarials que s'han anat

---

1. J. CARABAÑA, 1996, «Estado del Bienestar y movilidad social: acerca de los trabajadores de los servicios en España» a Berta ÁLVAREZ-MIRANDA *et al.*, *Dilemas del Estado de Bienestar*, Madrid: Fundación Argentaria-Visor, p. 147-172.

2. Segons un estudi recentment publicat pel sindicat CCOO, entre el maig del 1997 i l'octubre del 1998, la reforma laboral d'aquell any ha provocat que a Catalunya el 60 % dels nous contractes indefinits siguin antics contractes eventuais. A més, mercès a les bonificacions a la Seguretat Social ha augmentat també la contractació indefinida d'aturats joves i més grans de quaranta-cinc anys (*El País*, 18 de gener de 1999).

produint al llarg dels anys vuitanta, quan la contractació precària va augmentar? Encara no tenim prou informació per a afirmar res sobre això.

Pel que sembla, però, la precarietat laboral i les majors desigualtats de renda no han produït proporcions de persones en situació de pobresa extrema i exclusió similars a les d'alguns països europeus més septentrionals, per la funció redistribuïdora que es produeix dins les mateixes famílies, on els ingressos d'algun dels membres que estigui ocupat o que sigui pensionista serveixen per a mantenir en situació de pobresa i marginació potencials molts individus. Pobresa i marginació que poden fer-se reals en el moment que falti aquest suport familiar, bé per la ruptura dels lligams familiars, per la defunció o per la pèrdua de feina d'algun dels portadors d'ingressos. Aquest risc és ara més elevat a causa dels canvis en les formes de convivència, que erosionen les funcions protectores de la família tradicional sobre la qual s'ha recolzat en bona manera l'Estat del benestar espanyol. La incorporació de la dona en el mercat laboral i l'augment de noves formes de convivència diferents a la família nuclear fan que avui hi hagi més persones vulnerables als avatars del cicle vital i a les incerteses del món laboral. Dit amb altres paraules, quan manca el suport d'una xarxa familiar, els problemes d'atur, de precarietat ocupacional, de baixos ingressos i de manca de protecció social constitueixen una probabilitat molt elevada d'exclusió.

La política social: corregeix o reforça la fragmentació i la polarització?

La disparitat creixent de renda entre grups socials, deguda, sobretot, a l'augment de les desigualtats retributives entre capital i treball, d'una banda, i, a més, entre grups d'ocupats, de l'altra, ha anat empenyent cap a una més gran polarització social en termes de renda. Una qüestió de gran interès per a la sociologia és identificar amb detall quins són els guanyadors i els perdedors d'aquesta nova situació i quines són les lògiques que hi intervenen; per exemple, avaluant quins efectes ha tingut la política de protecció i d'assistència social. Els indicadors a l'abast són pobres, i la dedicació dels nostres sociòlegs a aquesta qüestió encara ho és més. Per aquesta raó és agosarat extreure'n conclusions fermes i detallades. No obstant això, sembla que en el conjunt de la societat espanyola la tendència a una més gran desigualtat de rendes va estar corregida per les transferències públiques al llarg dels

anys vuitanta.³ En aquests anys, un seguit de reformes en el sistema de pensions permeté d'augmentar els graus de cobertura i la intensitat de les pensions més baixes, encara que a canvi enduria i reduïa la generositat del sistema envers als futurs pensionistes.

El sistema de transferències públiques a les famílies, construït sobre el dret atorgat per una contribució prèvia a la Seguretat Social, manifesta forats importants en la xarxa de protecció social, que deixa seriosament desprotegits determinats grups socials. Amb la finalitat de reduir aquestes mancances, s'han posat en marxa programes assistencials (pensions no contributives, rendes mínimes d'inserció, subsidis d'atur...), però que en els darrers anys tendeixen a ser congelats o reduïts i, a més, no constitueixen encara una garantia d'ingressos mínims i universals per a tots els ciutadans. Els estudis més recents constaten que a Catalunya, al llarg dels anys noranta, la desigualtat de renda entre les famílies ha augmentat o, en el millor dels casos, no s'ha reduït.⁴ Entre 1990 i 1995, a la regió metropolitana de Barcelona, s'ha reduït en més d'un 10 % la proporció de llars on els dos membres de la parella principal perceben ingressos salarials i, a més, malgrat la institucionalització de les pensions no contributives i de la renda mínima d'inserció, ha augmentat quasi un 30 % la proporció de persones i llars que asseguren no percebre cap mena d'ingrés econòmic.⁵ Un seguit de preguntes resten pendents de contestar davant aquestes dades. La més important, però, és com expliquem que, malgrat la institucionalització de programes de rendes assistencials abans inexistents, s'ha produït un augment de la polarització social i de les llars que asseguren no percebre cap mena d'ingrés econòmic.

Una hipòtesi versemblant seria que la contenció de la despesa social va traduint-se en un esmortiment de les pretensions universalistes i una major selectivitat i fragmentació de les prestacions públiques, deixant sense protecció determinats grups socials que poden veure augmentada la seva precarietat en períodes de recessió econò-

---

3. Les dificultats per a mesurar amb precisió l'efecte de les polítiques públiques sobre les desigualtats són enormes, fins i tot quan es tracta de transferències monetàries, més fàcils de mesurar que els serveis. No obstant això, els estudis recollits en els diferents seminaris de la Fundació Argentaria sobre el tema tendeixen a fer un balanç relativament optimista pel que fa al paper corrector que han tingut les transferències públiques al decenni dels vuitanta.

4. Vegeu sobre això els estudis presentats per Marta Massats i Magda Mercader en el recent Simposi sobre Desigualtats Socials a Catalunya organitzat per la Fundació Jaume Bofill.

5. Vegeu *Dades estadístiques bàsiques de la ciutat, l'àrea i la regió metropolitana de Barcelona, 1995, 1996*, Barcelona: Institut d'Estudis Metropolitans de Barcelona.

mica com el de la primera meitat dels anys noranta. Les noves prioritats de la política social vénen acompanyades d'un augment de la verificació de necessitats i de recursos abans de l'accés als serveis, i obren les portes de nou a unes polítiques assistencials que certs sectors de la societat creien obsoletes i que, també de nou, poden acabar tenint un fort caràcter estigmatitzant, tant per als seus beneficiaris com per als serveis públics en general. Potser la contenció de la despesa social, la fragmentació d'aquest nou assistencialisme o el seu caràcter estigmatitzant, o tots tres factors a la vegada, són responsables que, malgrat la institucionalització de les pensions no contributives i de les rendes mínimes d'inserció, hagi augmentat la proporció de llars sense cap mena d'ingressos.

A més de les transferències en metàl·lic a les famílies, l'accés a determinats serveis públics, com l'ensenyament i la sanitat, és una condició tan o més important que la renda per a definir situacions de desigualtat. Per exemple, un dels avenços més notables en la igualtat de gènere ha estat en el sistema d'ensenyament. Avui hom no pot dir que l'accés a l'ensenyament estigui vedat a les dones com havia estat usual fins fa relativament pocs anys. No obstant això, la discriminació no ha desaparegut del sistema educatiu, com ho manifesta la desigual distribució d'eleccions de carreres tècniques entre homes i dones. A més, cal considerar que freqüentment, a igualtat de credencials acadèmiques, les oportunitats de treball i d'ingressos són desiguals entre homes i dones. Aquestes desigualtats entre homes i dones s'han reduït en termes històrics, però encara tenen un pes important que explica per què bona part dels exclosos són dones amb baixa qualificació i pocs recursos econòmics i socials.

L'avenç en l'accés als serveis públics ha estat important mercès a la universalització de la sanitat i l'ensenyament públics, però resta pendent una política social d'habitatge més decidida⁶ i uns serveis socials més basats en el principi de dret universal subjectiu que no pas en un dret difús que acaba essent discrecional en bona mesura. És raonable pensar que la discrecionalitat dels serveis públics contribueix a afavorir les polítiques assistencials sectorials i, d'aquesta manera, a reforçar la fragmentació, però no disposem d'estudis prou detallats per a afirmar-ho amb rotunditat.

---

6. No és estrany que a quasi la meitat dels joves barcelonins entre vint i trenta anys els preocupi bastant o molt viure pel seu compte i vegin amb certa simpatia el moviment «okupa», a la vegada que demanen a les autoritats públiques una acció decidida en la promoció d'habitatge social i d'ocupació; sobre això vegeu l'article d'A. PARÉS i M. A. PONT, «Els valors socials dels joves barcelonins» a *Barcelona Societat* (Barcelona), núm. 8, p. 28-47.

Les desigualtats creixents i l'augment del risc de pobresa i exclusió en alguns grups socials poden ser atenuats, com ja hem dit, per la política social. Cal, però, una ferma voluntat cívica i política capaç de fer-ho, ja que la política social tindrà resultats diferents segons com siguin els seus objectius i la forma de gestionar-la. És obvi que, si no hi ha un compromís amb la reducció de les desigualtats, la política social no aconseguirà aquest objectiu, però cal també que els mitjans utilitzats siguin adients. Ha estat un paradigma indiscutible fins fa poc temps que la intervenció de l'Estat és un requisit necessari per tal que el benestar social augmenti, i el cert és que les desigualtats i la pobresa són menors als països on la despesa pública social i la quantitat de serveis directament proveïts per l'Estat són més grans.⁷

Que l'intervencionisme públic, sota determinades condicions, sembli més favorable a la igualtat social no vol dir que l'Estat del benestar clàssic hagi aconseguit una societat idealment justa. Cada mena de règim de benestar ha produït una estructura peculiar de desigualtats, unes més marcades que altres, però cap règim de benestar ha estat lliure d'una certa injustícia social. No oblidem les crítiques radicals que abans dels anys vuitanta es formularen des d'una part del pensament progressista i que ara han quedat eclipsades davant els atacs neoliberals contra les polítiques socials. Aquestes crítiques feien èmfasi en el fracàs de l'Estat del benestar per aconseguir una societat més solidària, en el seu caràcter autoritari i deshumanitzat derivat de la tecnocràcia i de l'excés de burocràcia i en la manca de participació ciutadana.

Un nou contracte social?

Avui, però, s'afirma que l'Estat del benestar està en crisi i que cal reformar-lo per a garantir-ne la supervivència. Com a nou paradigma, tracta de fer-se un lloc ara allò que alguns anomenen «Estat relacional» i altres, «societat de benestar», aixopluc sota el qual hom proposa mesures com: *a)* introduir la lògica del mercat en la provisió dels serveis de benestar, *b)* incentivar que els ciutadans i les famílies es procurin pels seus mitjans particulars la protecció davant situacions que fins fa poc hom deia que havien de ser

---

7. Vegeu, a més del conegut treball d'Esping-Andersen sobre els règims de benestar i els seus efectes sobre la desigualtat, la recent publicació d'L. RAINWATER, «Desigualdad y pobreza: una perspectiva comparada» a Berta ÁLVAREZ-MIRANDA *et al.*, 1996, *Dilemas del Estado de Bienestar*, Madrid: Fundación Argentaria-Visor, p. 173-202.

responsabilitat de la previsió social pública, c) augmentar la capacitat de tria i de veu dels ciutadans, dels consumidors i dels usuaris dels serveis de benestar.

Bona part d'aquestes propostes són fetes tant des d'opcions polítiques de dretes com d'esquerres. Els primers, inspirats pel principi de fer retrocedir l'intervencionisme públic i delegar les tasques de previsió i de protecció social a la societat civil i a la família. Els segons, inspirats pels principis de més eficiència en la gestió de les polítiques socials i de més participació de les organitzacions cíviques en la planificació, en l'organització i en el seguiment dels serveis.

Entre els sociòlegs més favorables a la segona opció ha destacat la proposta del prestigiós Anthony Giddens a favor d'una *tercera via* i que tant ha influït en el programa de govern del *nou laborisme* britànic. El *Green Paper*⁸ per a la reforma dels serveis i de les prestacions de benestar presentat l'any passat pel Govern de Tony Blair al Parlament defensa la necessitat d'un *nou contracte*. La idea del contracte social com a base de l'Estat del benestar gaudeix d'estesa tradició en el pensament social. La trobem en la teoria rawlsiana d'un contracte originari entre interessos plurals, o també en la teoria neocorporativista d'un pacte entre organitzacions representants de les classes socials. Les teories del contracte social estarien d'acord que els continguts d'aquest pacte per l'interès comú inclourien la necessitat d'una certa redistribució de riquesa i d'oportunitats entre grups i classes socials, sobretot entre capital i treball. Però en el *Green Paper* no es diu res sobre aquesta necessitat de redistribuir més, ni de quines han de ser les contraprestacions del capital ni de cap classe o grup social concrets, fora de l'heterogeni grup format pels beneficiaris potencials de la política social. Al contrari, el principi del qual parteix és que s'ha arribat a una sobrecàrrega fiscal que cal alleugerar. Bona part dels propòsits del Govern és, doncs, promoure que els individus cerquin la seva protecció social en el mercat, revisar els criteris pels quals s'atorguen les prestacions públiques, cercant que tothom qui estigui en condicions de treballar ho faci, i lluitar contra el frau dels beneficiaris de la política social. En definitiva, sembla que el *nou contracte* vol legitimar un menor compromís públic i una major severitat a l'hora de jutjar qui pot ser beneficiari, a la vegada que delega als mateixos ciutadans més responsabilitat individual sobre la fortuna de la seva qualitat de vida.

---

8. Aquest document es pot consultar en l'adreça electrònica: <http://www.dss.gov.uk/hq/wreform/gpintro.htm>.

La reestructuració de les relacions entre Estat i societat civil a Catalunya: quins en són els efectes sobre la desigualtat?

Allò que podem dir sobre el cas britànic podem fer-ho extensiu en més o menys grau a tots els països europeus, incloent-hi Espanya i Catalunya.⁹ Hom acostuma a dir que aquesta reestructuració pretén la privatització de l'Estat del benestar, però en el nostre cas la presència del sector privat no és cap novetat. Organitzacions de la societat civil catalana proveeixen de serveis públics l'ensenyament, la sanitat, els serveis socials i la previsió social en major mesura que a la de la resta d'Espanya i en alguns serveis superior a la d'altres països europeus. Només a tall d'exemple hem de tenir en compte que, en el nostre sistema d'ensenyament, quasi la meitat dels alumnes matriculats a centres de primària i secundària ho estan a centres de titularitat privada. En la sanitat, més de la meitat dels llits hospitalaris són de titularitat privada, i una ràtio semblant es dona en l'oferta d'equipaments extrahospitalaris. En els serveis socials, la presència privada encara és més forta, ja que el gruix dels serveis especialitzats no és de titularitat pública.

Per tant, no és aplicable a Catalunya certa crítica conservadora que defensa que el creixement de l'Estat del benestar s'ha fet a costa de la societat civil. Al contrari, podem assegurar que el règim de benestar social català s'ha desenvolupat mercès a un sistema de relacions de cooperació entre les administracions públiques, la iniciativa social i les empreses mercantils. El resultat de les polítiques socials no ha estat el d'un joc de suma zero en què l'augment del sector públic hagués d'anar acompanyat d'una reducció del sector privat. Al contrari, l'augment de la despesa social pública ha servit en gran manera per a consolidar un sector privat la supervivència del qual seria qüestionable sense el suport econòmic de les autoritats públiques.

En conseqüència, les insatisfaccions que puguin haver-hi amb la manca d'eficiència del sistema de benestar català no han de ser atribuïdes únicament al sector públic. La base del nostre règim de benestar s'ha fonamentat en una convivència de diferents proveïdors de serveis. D'una banda, un sistema absolutament privat governat per la lògica del mercat i accessible només als estrats social de més capacitat adquisitiva. De l'altra, una oferta de serveis finançada pú-

---

9. De cap manera significa, però, que totes les reformes són idèntiques arreu d'Europa. Els principis generals inspiradors de les reformes són similars, però les herències institucionals, les correlacions de forces polítiques i les coalicions d'interessos són diferents. És per això que cal esperar resultats igualment diferents sobre l'estructura de les desigualtats.

---

blicament però amb una provisió de serveis mixta entre institucions públiques i institucions privades subvencionades. Un règim que, a grans trets, presenta similituds¹⁰ amb d'altres països de l'Europa continental que han estat etiquetats per Esping-Andersen de *conservadors* i que tenen com a resultat una estructuració de les desigualtats peculiar que els diferencia tant dels règims anomenats *social-demòcrates* com dels *liberals*.

Catalunya, mercès a la presència important d'un sector privat preexistent, ha estat més propensa que altres comunitats autònomes a la institucionalització de formes organitzatives i de gestió més pròpies del sector privat. Aquesta privatització parcial¹¹ dels serveis de benestar respon a inquietuds públiques davant insuficiències i problemes reals de l'Estat del benestar, però no és segur que el resultat d'aquestes reformes vagi a fer-se sense alterar l'estructura de desigualtats. La manera com siguin institucionalitzades les relacions entre societat civil i Estat constitueix també un factor que pot incidir en les desigualtats, encara que, en teoria, no forçosament ha d'afectar negativament si existeix una regulació pública acurada i adreçada a contrarestar els efectes negatius potencials que aquestes reformes puguin tenir sobre el benestar social.

La relació entre allò públic i privat està canviant. Noves tècniques de gestió pública i més presència de la lògica del mercat en la provisió dels serveis alteren unes relacions encara basades en les relacions de confiança entre els agents i en cert patronatge polític. Un major control burocràtic dels convenis de col·laboració, la cada cop més extensa subcontractació de serveis públics a entitats privades, la introducció d'innovacions experimentals com els *xecs socials*, la major presència i veu de la societat civil en tota mena de consells consultius i la incentivació d'un mercat privat de serveis de protecció social són totes mesures que alteren la relació entre allò públic i allò privat sense que de moment tinguem gaire clar quins són els seus efectes concrets sobre l'estructura d'oportunitats vitals que tenen els individus i les famílies catalanes.

---

10. Similituds que no estan exemptes de particularitats prou importants perquè s'hagi obert un debat sobre si els països de l'Europa mediterrània configuren un règim propi diferent del de l'Europa continental, més desenvolupada. Els interessats en aquestes particularitats poden consultar S. SARASA i L. MORENO, *El Estado de Bienestar en la Europa del Sur*, 1995, Madrid: Consejo Superior de Investigaciones Científicas.

11. Per a una anàlisi de les diferents menes de privatització que poden fer-se i de les que han anat aplicant-se en els sistemes públics sanitaris espanyol i català, vegeu A. RICO, «Evolución de la sanidad y Estado del Bienestar en España, 1975-1995» a E. ALVARADO (coord.), 1998, *Retos del Estado de Bienestar en España a finales de los noventa*, Madrid: Tecnos.

Sabem, per exemple, que una proporció més gran de catalans cerca ara formes privades de protecció social complementàries, o de vegades substitutives, a les públiques, i a ningú no se li escapa que aquesta estratègia augmenta la possibilitat que aquells amb més capacitat adquisitiva o de pressió sindical acabin obtenint millor protecció social que la resta de treballadors menys organitzats i amb menys capacitat adquisitiva.¹² Aquest risc existeix encara que hi hagi un únic sistema públic i, fins i tot, l'augment encara lent d'òrgans de participació ciutadana en les polítiques socials no és cap garantia contra els interessos particulars i corporatius, però augmenta si hi ha més heterogeneïtat de proveïdors que fa més difícil el control públic. Hom té notícies que la manera com s'està aplicant la reforma educativa de l'ensenyament secundari, afegida a certes prerrogatives que semblen tenir els centres privats concertats a l'hora de seleccionar els seus alumnes, pot estar produint una segregació social d'alumnes que no ajudi gens a reduir les desigualtats i acabi desprestigiant el sistema públic, empenyent-lo cap a un servei de pitjor qualitat.¹³

Tenim notícies, també, que els problemes de xenofòbia i les dificultats de mantenir pautes de convivència tolerants i solidàries comencen a sobrepasar les capacitats d'alguns docents de secundària. Una situació que ja ha quedat prou palesa a països veïns com França i la Gran Bretanya, on la violència juvenil i la inseguretat física als centres educatius estan essent motius de protestes per part dels docents i dels ciutadans. No és estrany que la necessitat d'invertir molts més recursos als centres educatius sigui una reivindicació dels sindicats i dels pares d'alumnes i pot ser que aquesta necessitat estigui reflectida en la major insatisfacció que ara tenen les famílies sobre la quantitat i la qualitat dels centres d'ensenyament primari i secundari de Catalunya.¹⁴ Però, quin és l'abast d'aquest problema? Manté cap relació amb l'augment de polarització socioeconòmica

---

12. Segons les dades de l'enquesta metropolitana del 1995, entre 1990 i 1995, la proporció de persones amb plans de jubilació ha passat del 12 % al 19 %; la de persones amb plans de pensions, del 5 % al 9,6 %; la de persones amb assegurances de vida, del 21,6 % al 26,2 %, i les que tenen assegurança d'habitatge, del 47 % al 63,9 %. D'altra banda, per al conjunt de la societat espanyola, el volum d'inversions dels fons de pensions havia passat de 0,85 bilions de pessetes a 1,5 bilions entre 1989 i 1994 (*El País*, 19 de novembre de 1995).

13. Els efectes que té un sistema de serveis de benestar públic dedicat només a atendre els sectors més pobres i exclosos de la societat sobre la desigualtat social són prou coneguts: estigmatització dels usuaris i pèrdua de qualitat dels serveis i, en conseqüència, reforçament de la desigualtat.

14. Vegeu *Dades estadístiques bàsiques de la ciutat, l'àrea i la regió metropolitana de Barcelona*, 1995, 1996, Barcelona: Institut d'Estudis Metropolitans de Barcelona.

---

que he esmentat abans, o és tracta d'un nou problema independent de factors de classe social? Es tracta d'un fenomen que afecta més els centres públics que els privats, o hi ha processos de segregació de l'alumnat que són independents de la titularitat dels centres?

Cal assenyalar que l'efecte de les reformes de l'Estat del benestar a Catalunya no ha de ser forçosament igual en tots els diferents serveis de benestar. Les relacions entre grups, organitzacions i institucions socials no són homogènies arreu de la societat catalana. Les polítiques de benestar són construïdes per xarxes socials que manifesten equilibris diferents segons els nínxols on aquestes xarxes s'estenen. Si l'ensenyament manifesta símptomes d'insatisfacció que poden ser preocupants, no sembla que estigui passant el mateix amb la sanitat pública, on la Generalitat ha duplicat el pressupost en pessetes constants d'ença de l'any 1981. No és estrany, doncs, que, en general, hagi augmentat la satisfacció de la població catalana amb els centres sanitaris públics,¹⁵ malgrat això, no ha de significar forçosament que s'hagin reduït les desigualtats de salut ni d'accés a serveis sanitaris. La proporció de despesa sanitària privada sufragada directament per les famílies ha augmentat.¹⁶ Un augment que molt probablement ha estat acompanyat d'una major desigualtat en l'accés a les prestacions, ja que l'assegurança sanitària privada ha encarit notablement les primes d'assegurança i a la vegada ha augmentat la discriminació cap als grups amb més risc sanitari,¹⁷ de manera que, igual que pugui succeir en l'ensenyament, el sector privat acaba concentrant les clientele més rendibles econòmicament, deixant al sector públic els usuaris més costosos.

En conseqüència, hi ha un seguit de reformes en els sistemes de benestar social que, presentades com a reformes necessàries per a salvar l'Estat del benestar, no sabem prou bé quins efectes concrets estan tenint sobre la qualitat de vida de la població catalana ni sobre la distribució de les oportunitats per a accedir als serveis, i caldrà veure els efectes que aquestes reformes tindran sobre l'estructura de les desigualtats futures a Catalunya, tant entre classes socials com entre homes i dones, entre generacions i entre grups ètnics.¹⁸

---

15. Vegeu *Dades estadístiques bàsiques de la ciutat, l'àrea i la regió metropolitana de Barcelona*, 1995, 1996, Barcelona: Institut d'Estudis Metropolitans de Barcelona.

16. A. SEGURA, «Salut i sanitat a Catalunya» a S. GINER (coord.), 1998, *La societat catalana*, Barcelona: Institut d'Estadística de Catalunya.

17. S. SARASA, «Mutualisme, cooperació i filantropia» a S. GINER (coord.), 1998, *La societat catalana*, Barcelona: Institut d'Estadística de Catalunya.

18. Cal recordar que es manté la discriminació ètnica cap als gitanos, a la qual s'afegeix la discriminació a treballadors d'altres grups ètnics que arriben a la nostra ciutat procedents de països pobres.

Els sociòlegs que avui ens trobem en aquest Congrés hem d'esforçar-nos a conèixer amb més detall els canvis en l'estructura de desigualtats i com hi influeixen les reformes que al llarg d'aquests anys estan sent aplicades tant al règim de transferències monetàries als individus, com als serveis personals. Necessitem més informació quantitativa sobre les desigualtats i sobre com afecten les condicions de vida dels diferents grups i classes socials de la societat catalana. Igualment necessaris són els estudis qualitatius que tracten de descriure, mitjançant l'estudi de casos, com operen els procediments d'inclusió i d'exclusió en els mercats laborals, en les subvencions públiques i en l'accés i l'ús dels serveis de benestar. També necessitem l'esforç dels qui tracten d'elaborar models formals que ajudin a explicar les lògiques de la desigualtat i, a la vegada, també calen assaigs de reflexió teòrica que ens ajudin a comprendre millor les causes culturals d'aquests canvis i les possibles alternatives per a millorar-ne els efectes. Totes aquestes formes de recerca són consubstancials a les ciències socials i ara més que mai les hem de conrear amb saviesa i responsabilitat, sense que això signifiqui cap defensa de l'eclecticisme, sinó de la comunicació i el debat científics entre formes de recerca i marcs teòrics diferents.

Avui hom parla de la necessitat de fer un nou contracte social que substitueixi el que implícitament ha existit en els fonaments de l'Estat del benestar entre generacions, classes socials i gèneres, però aquest nou contracte cal fer-se aportant el màxim d'informació possible a l'opinió pública per tal d'estimar els efectes desitjables i indesitjables que sobre el benestar social es puguin derivar.

Espero que les aportacions d'aquest III Congrés Català de Sociologia ajudin a esbrinar alguns d'aquests temes o, si més no, contribueixin a augmentar la sensibilitat dels sociòlegs cap a aquest camp de recerca que pot ser tan útil per als ciutadans i per a les ciutadanes de Catalunya.